Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: „Svoboda", 81-83 Grand St., Jersey City, N. J.
Тел.: HEnderson 4-0237
УНС: HEnderson 5-8740

РІК LXIII. Ч. 207. TWO SECTIONS (SECTION 1) ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СУБОТА, 27-го ЖОВТНЯ (OCTOBER) 1956. ДЕСЯТЬ ЦЕНТІВ — TEN CENTS No. 207. VOL. LXIII.

АЙЗЕНГАВЕР: АМЕРИКА НЕ ЗАБУЛА І НІКОЛИ НЕ ЗАБУДЕ НАРОДІВ СХІДНЬОЇ ЕВРОПИ

ПРЕЗИДЕНТ ЗАПОВІДАЄ ПРОДОВЖУВАННЯ ПОЛІТИКИ МИРУ ЧЕРЕЗ СИЛУ; У ПРОМОВІ ДО 30,000 ОСІБ У МЕДІСОН СКВЕР ҐАРДЕН В НЮ ЙОРКУ АЙЗЕНГАВЕР ЗАПЕРЕЧУВАВ ТВЕРДЖЕННЯ ДЕМОКРАТІВ І З'ЯСУВАВ ВЛАСНУ ПОЛІТИЧНУ ПРОГРАМУ

Ню Йорк. — „Від народів Східньої Европи ми чуємо врочисті слова і дістаємо врочисті докази, що люди, які колись зазнали благословення волі, готові покласти своє життя в її ім'я. Народи Польщі і Мадярщини, на ділі всі народи Східньої Европи — це є жінки і чоловіки, яких Америка ніколи не забула і ніколи не забуде" — говорив президент Двайт Д. Айзенгавер у своїй промові до 20.000 осіб у Медісон Сквер Ґарден та 10,000 людей, які не могли поміститись у величезній залі то слухали промови президента із голосників на вулицях довкола цієї залі. Президент промовляв у рямках своєї передвиборчої кампанії минулого четверга, 25-го жовтня, ввечорі. Він знову оспорював пропозиції своїх демократичних опонентів, головно щодо скасування обов'язку служби та припинення дальших проб з водневою бомбою, протиставляючи цим пропозиціям свою власну політику „миру через силу", яку він продовжуватиме на випадок його перевибору. Країна мусить бути сильна і цю силу постійно скріплювати, „якщо вона не хоче бути розп'ята „на хресті із заліза" — твердив Президент, вказуючи на дотеперішні успіхи тієї своєї політики. Результатом тієї політики — твердив — Президент — є те, що сьогодні ми не очікуємо тривожних вісток із далеких чужих побоєвищ, на яких гинули б наші сини, ми не сподіємось теж вістки про якийсь новий напад на вільну націю, натомість ми одержали вістку і доказ, що ті народи, яким волю відібрано, готові вмерти в її ім'я. Президент в дальшому полемізував із своїм демократичним суперником Адлесм Стівенсоном, хоч і не називав його поіменно, щодо „нових ідей" в уряді, про які говорив Стівенсон попереднього дня Айзенгавер доказував, що, поперше, не кожна нова ідея мусить бути добра, та що, подруге, ідеї, які видвигає демократичний кандидат, не такі вже нові. Бо коли мова про такі ідеї, як дальша розбудова добробуту, дальший розвиток шкільництва, зрівняння громадянських прав, поліпшення соціяльного забезпечення, збільшення прибутків, розвиток і забезпечення менших підприємств, допомога фармерам, поліпшення імміграційних законів і тим подібне — це не ніякі нові ідеї, бо республіканська адміністрація їх успішно здійснює. В дальшому Айзенгавер коротко з'ясував головні напрямні, які задумує здійснювати він і його партія на випадок перемоги у виборах: продовжувати господарську і бюджетову політику, яка допомогла б ще збільшити теперішній добробут; поширювати програму допомоги хворим, старим і непрацездатним; будувати нові школи для нашої молоді; новими законами забезпечити розвиток малих підприємств; краще запевнити громадянські права для всіх громадян; забезпечити рівність прав для жінок в усіх частинах країни; перевірити і поліпшити імміграційні закони. Це, разом із розбудовою оборонної могутности країни, є завдання для всіх громадян, для президента, конгресу і для країни. Промову президента Айзенгавера, яка тривала пів години, переривано багато разів оваціями та демонстраціями. Цьому великому зібранню приглядались теж ті совєтські і румунські представники з-поза залізної заслони, які тепер, на запрошення уряду, перебувають в цій країні та спостерігають американську демократію у передвиборчій дії.

Представники американських українців на авдієнції в державного секретаря Доллеса

Як уже повідомлялось, — представники різних американсько-українських груп і організацій відвідали в п'ятницю, 19-го жовтня, державного секретаря Джана Фостера Доллеса в приміщеннях державного департаменту у Вашинґтоні та відбули з ним одногодинну конференцію в актуальних справах американської закордонної політики, зокрема відносно комуно-московськ колоніяльного імперіялізму та визвольної боротьби поневоленого тим імперіялізмом українського й інших народів. Безпосередньо перед конференцією була зроблена ця світлина, на якій (від ліва) стоять її учасники: майор Михайло Дармограй, представник української республіканської групи з Филаделфії; голова ОДВУ проф. Олександер Грановський з Ст. Пол., Пінн.; голова Ліґи Американців Українського Походження в Шикаґо п. Іван Дужанський, заступник гол. предсідника УНСоюзу, касир УКК та голова українського відділу в стейтовому Республіканському комітеті в Ню Йорку, адв. Михайло Пізнак; гол. предс. „Провидіння" всч. о. Володимир Білинський з Филаделфії; голова УККомітету проф. Лев Добрянський з Вашинґтону; голова Союзу Українок Америки п-ні Олена Лотоцька з Филаделфії; державний секретар Джан Фостер Доллес; гол. предсідник УНСоюзу, президент УККомітету та голова Українського Відділу в Крайовому Дорадчому комітеті Республіканської партії п. Дмитро Галичин; голова НТШ та голова Американської Конференції для визволення не-російських народів СССР проф. Р. Смаль Стоцький з Мілвокі, Виск.; редактор „Свободи" А. Драган; адміністратор „Америки" п. Ігнат Білинський та голови. предсідник Української Народної Помочі п. Василь Шабатура з Питсбурґу, Пенн.

МАДЯРЩИНА ДАЛІ В ОГНІ РЕВОЛЮЦІЇ

Заворушення і демонстрації тривають. — Згорів національний музей, запалений совєтськими стрільнами. — Совєтські танки стріляють до мирних демонстрантів. — Багато тисяч вбитих і ранених. — Ерно Ґеро усунений із становища першого секретаря компартії.

Будапешт. — У четвер, в третьому дні кривавих заворушень на Мадярщині, все ще йшла в Будапешті стрілянина і по всій Мадярщині лютували совєтські танкісти, здавлюючи революційний вибух паярмлених мадярів. Докладного ходу подій західня преса не має, бо Будапешт все ще відірваний від світу. Перший від вівтірка звіт кореспондента Ассошіейтед Пресс з Будапешту наспів до Ню Йорку в четвер вечером в очевидячки покаліченій цензурою стилізації. З конкретних відомостей відомо, що ще в четвер горів великий будинок національного Музею в Будапешті разом із безцінними скарбами. Він загорівся від совєтських гарматніх стрілен. О год. пів на п'яту вранці в останній четвер радіо в Будапешті проголосило цілоденну поліційну заборону виходити на вулицю. Мабуть всупереч цій забороні юрба знову почала збіратися в центрі міста, бо коло 10 перед пол. похід коло 2,000 демонстрантів перейшов попри американську амбасаду з приязними окликами під адресою Америки. Було чути оклики: „Поможіть нам!" Демонстранти не були озброєні і тримали в руках тільки національні мадярські прапорці. Велика юрба демонстрантів, зібравшись перед будинком парляменту, вислала до середини будинку три-членну делеґацію. Будинок парляменту був оточений совєтськими танками, зокрема стояли готові до стрілу совєтські гармати. Совєтські танкісти ніби жартували з демонстрантами, але в одному моменті несподівано посипались із танків стріли в юрбу, що її огорнула паніка. Взагалі скількість вбитих і ранених в отих триденних боях нараховують вже на тисячі.— Безпосереднім політичним наслідком революційного зриву було скинення „сталініста" Ерна Ґеро з становища першого секретаря мадярської ком. партії. Його місце зайняв „ліберал" і „тітоїст" Янош Кадар, який разом із Імре Надьом сидів три роки у в'язниці і вийшов з неї весною цього року. Обидва вони, Надь і Кадар, виголосили промови через радіо, в яких з одного боку обіцювали поправу матеріяльних умовин життя і більші свободи, з другого погрожували репресіями на випадок продовжування заворушень. Одною з обіцянок Надя було допущення до найближчих виборів в Мадярщині „інші демократичні елементи." Надь признав, що первісні домагання студентів були справедливі. Він обіцяв, що мадярський уряд буде домагатися від Совєтського Союзу відкликання з Мадярщини совєтських військ, але водночас сам користувався тими військами для здавлення — „контрреволюції". Однаково Надь як і Кадар рішуче противилися спробам привернення в краю передвоєнного „реакційного-капіталістичного устрою". Найцікавішою, але й найменш уточненою подробицею є вістка про перехід на сторону революції різних частин мадярської армії. Офіційне радіо признає цей факт посередньо у своєму заклику до всіх вояків, які „відлучилися, або не могли продістатися до своїх частин", щоб негайно повернулися до касарень. Тому, поза вулицями Будапешту, на яких стоять совєтські танки і гармати, фактично Будапешт є в руках повстанців — говорять інші вістки. Революційний рух поширюється на цілу Мадярщину.

СОВЄТСЬКІ ДИВІЗІЇ ПРИЙШЛИ З НІМЕЧЧИНИ ДО ПОЛЬЩІ

Варшава. — Офіційне польське повідомлення каже про те, що „совєтські війська або вже вернулися до своїх баз, або повертаються". У зв'язку з цим коротким повідомленням закордонні обсерватори в Польщі стверджують, що варшавський уряд свідомо промовчав перед народом факт, що Москва наприкінці минулого тижня перекинула була зі Східньої Німеччини до Польщі 4 змоторизовані дивізії. На терені самої Польщі перебувають три до п'ять совєтських дивізій. Головна кватира совєтської армії в Польщі знаходиться в Лігниці на Шлеську. Лякаючись будь-яких демонстрацій проти совєтських військ, польська поліція розігнала скупчення публіки на головній площі в Лігниці слізним газом. Західня преса стверджує, що совєтські гарнізони розкинені по всіх більших містах в Польщі, як Варшава, Краків, Лодзь, Познань, Вроцлав і інші. Також всі найважливіші стратегічні пункти у прикордонній західній смузі Польщі, біля кордонів із Східньою Німеччиною та Чехословаччиною, обсаджені совєтськими військами. Вони фактично панують над ситуацією в усіх цих трьох сателітних країнах. Уряд Ґомулки-Циранкевіча лякається наслідків мадярської революції і тамошніх совєтських репресій на польсько-совєтських взаєминах. Тому делеґація нового польського Політбюра має замір перебувати в Москві тільки дуже короткий час, щоб за неприсутності нових польських комуністичних головачів у краю не скоїлись якісь нові події. Нові протисовєтські демонстрації скоїлись у Ґданську і Білостоці, але польська преса не подає цього. Ґомулка боїться дразнити Москву і тому в уряді перебувають, в характері віце-прем'єрів совєтський маршал Рокоссовський і „сталініст" Зенон Новак, дармацо їх обох викинено з нового політбюра партії.

Румунія декларує „льояльність" Москві

Букарешт. — Румунський сателітський уряд відмежовує себе від „ліберального" курсу, заманіфестованого в Польщі приходом до влади Ґомулки і в Мадярщині поворотом на становище прем'єра Імре Надя. На приказ згори — румунська преса не подала ніяких вісток про події в Польщі й Мадярщині, за винятком повідомлень совєтського ТАСС-а. Польські газети з кінця минулого тижня не появились в публічному продажі, а букарештенська радіовесільня подвійно сильно приглушила передачі „Голосу Америки", „Вільної Европи" і англійської радіовисильні, щоб румунські радіослухачі не дізналися, що діється в Польщі й Мадярщині. Закордонні обсерватори в румунській столиці пояснюють таку поведінку повною залежністю румунського господарства від Совєтів, приявністю на терені Румунії двох змоторизованих совєтських дивізій та різнонаціональним складом Румунії, через що румунський нарід не монолітний і не має того традиційного патріотизму, що поляки чи мадяри. Перший секретар румунської компартії Ґіорґію Дей перебуває тепер у Беоґраді і договорюється з Тітом, але поправа румунсько-юґославських взаємин ледви — чи вплине на зміну румунсько-московських відносин, що є відносинами поміж слугою і паном, твердять закордонні журналісти.

Барук називає плян Булґаніна загрозливим для безпеки ЗДА і світу

Феністс, Аріз. — Відомий американський діяч і політик, Бернард М. Барук скликав спеціяльну пресову конференцію, на якій подав і з'ясував своє становище в справі пропозицій Булґаніна про припинення спроб з водневою бомбою, висловлених совєтським прем'єром у листі до президента Айзенгавера. Пропозиції Булґаніна, на думку Барука, не є жадною розв'язкою проблеми, ані навіть якимось першим кроком до цієї розв'язки, а крім того вони є дуже загрозливими для безпеки ЗДА і світу. Барук, який був автором пляну атомової контролі принятого Об'єднаними Націями за винятком Совєтського Союзу, відмовився встрявати в контроверсію між президентом Айзенгавером і Адлесм Стівенсоном в справі водневої бомби, заявляючи, що він не хиче критикувати нікого. Плян Булґаніна він назвав подібним до пляну Стівенсона в справі припинення спроб з водневою бомбою, але підкреслив рішуче, що здійснити ці пляни можна б було тільки тоді, коли б був уведений всесторонній і повний плян повітряної і збросевої контролі й інспекції.

ПРЕЗИДЕНТ ОБВИНУВАЧУЄ ЧЕРВОНУ МОСКВУ В БЕЗПРАВНІЙ ОКУПАЦІЇ МАДЯРЩИНИ

Вашинґтон. — Перед своїм виїздом до Ню Йорку і після двох телефонічних розмов з державним секретарем Джаном Фостером Доллесом президент Айзенгавер проголосив декларацію, в якій гостро засуджує збройну совєтську інтервенцію на Мадярщині, називаючи її дальшим доказом, що совєтська окупація Мадярщини триває далі, не зважаючи на всі постанови договорів. „З'єдинені Держави — сказано в декларації — трактують розвиток подій на Угорщині як поновний вияв глибокого прагнення до свободи, що живе безупину в серцях угорського народу. Домагання висловлені востаннє мадярськими студентами і працюючим народом є однозгідні з людськими правами, що з них повинні користати всі народи, правами, що є підтверджені Хартією ОН і загарантовані для мадярського народу спеціяльно в мировому договорі, що його підписали і мадярський уряд і союзні та дружні держави включно із Совєтським Союзом і З'єдиненими Державами Америки. З'єдинені Держави Америки висловлюють свій жаль з приводу інтервенції совєтських збройних сил на Мадярщині, які згідно з мировим договором мали вже бути вивезені з мадярської території і приявність яких на Угорщині, як це виявилося востаннє, має на меті не охорону Мадярщини перед збройною аґресією із-зовні, але радше продовжування окупації цієї країни для власних цілей окупаційної держави". Згідно із згаданим президентом Айзенгавером мировим договором, підписаним у Парижі дня 10 лютого 1947 року, Совєти були зобов'язані вивести з Мадярщини свої війська до 90 днів після підписання договору і їм дозволено тільки до часу підписання договору з Австрією вдержувати якусь кількість своїх збройних сил для охорони залізничих ліній через Мадярщину до Австрії. Але й це право втратило свою дійсність ще минулого року після підписання в дні 15-го жовтня 1955 р. мирового договору з Австрією. Щоб могти далі втримувати свої війська в сателітних країнах, Совєти придумали Варшавський Пакт, постанови якого, підписані наставленими Москвою сателітними урядами, дали знову можливість Совєтам втримувати свої збройні сили в країнах т. зв. народних демократій.

Польські віруючі борються за кардинала

Варшава. — П'ятьох членів польського сойму, які визнають себе віруючими католиками, відбули довгу нараду з Ґомулкою на тему взаємин між Католицькою Церквою і польською державою з комуністичним устроєм. Всі ці делегати виступили в характері представників залеґалізованого вже за комуністичного режиму товариства „Пакс" — „проґресивної" католицької акції. Ґомулка мав признати в розмові, що взаємини між Церквою і державою в Польщі вимагають впорядкування і уточнення, але признався теж, що він, як „партійний комуніст", не дуже розуміється на цих справах і щойно мусить їх перестудіювати. Польське громадянство щораз голосніше домагається випущення на волю кардинала Стефана Вишинського, якого сателітський уряд арештував у 1953 році і від того часу тримає „під домашнім арештом" в манастирі в Сяноці. Ґомулка буцім-то обіцяв звільнити Вишинського, хоч — усупереч газетним вісткам — не визначив терміну, коли це станеться. Польща є одинокою державою з комуністичним устроєм і під совєтською контролею, де в армії є військові капеляни.

В Раді Безпеки продовжується ізраїльсько-арабська дебата

Об'єднані Нації. — На Раді Безпеки продовжувано в четвер 25 ц. м. дебати у зв'язку зі скаргою Йорданії проти Ізраїлю за останні збройні наїзди ізраїльського війська на Йорданську територію. Репрезентант Ізраїлю в Об'єднаних Націях, Абба Ебан, який тількищо вернувся до Ню Йорку з Ізраїлю, рішуче заперечував, наче б Ізраїль свідомо переводив „політику відплат". Він заявив готовість Ізраїлю зберігати строго постанови перемир'я, якщо тільки зберігатимуть їх арабські сусіди Ізраїлю. Він знову всю вину звалював на Йорданію, проти чого палко протестував йорданський представник Монем Ріфай. Дальші засідання Ради Безпеки перервано у зв'язку з внеском представника Ірану Ентезама, щоб вислухати опінії генерального секретаря Гаммаршилда, який своїми двома поїздками на Середній Схід безпосередньо заанґажувався в ці справи і добре ознайомлений з ними.

Ген. А. Ґрунтер перестерігає перед послабленням сили Заходу

Лондон. — Коли тільки Совєтський Союз відчуватиме, що він сильніший від Заходу, тоді відразу світ стане перед грізною небезпекою третьої світової війни — заявив генерал Альфред Ґрунтер, головний командант збройних сил Організації Північно-Атлантійського пакту, на бенкеті, що його видав в його честь англійський уряд. Ген. А. Ґрунтер прибув до Лондону з прощальною візитою, бо в найближчому місяці він відходить з свого теперішнього становища. Ген. Ґрунтер нав'язав свою промову до останніх подій за залізною заслоною і вказав на них, як на доказ, що західній вільний світ повинен скріплювати свою єдність і свою силу, а не послаблювати їх.

Японський прем'єр Ґатояма у ЗДА

Ню Йорк. — Дня 25 жовтня прибув літаком до Ню Йорку японський прем'єр Ічіро Ґатояма із своєю дружиною і членами делеґації, з якими він брав участь в японсько-совєтських переговорах у Москві і в підписанні мирового договору між Японією і Совєтським Союзом. Прибувши на летовище Айделвалд, Ґатояма заявив журналістам, що принципи Хартії Об'єднаних Націй і співпраця із вільним світом є основними засадами японської політики. Ґатояма, що був колись відсунений від участи в японському політичному життю генералом Даґлесом МекАртуром, прийшов до влади щойно останніми роками. Він відмовився відповідати на запити журналістів щодо підписаного у Москві договору, підкреслив тільки, що цей договір не визначає встановлення надто дружніх взаємин із Совєтським Союзом і будь-якого послаблення дружніх взаємин із З'єдиненими Державами Америки. Ґатояма має 73 роки і він частинно вже від кількох літ спаралізований. Його дружина одержала від Каледжу Бернарда в Ню Йорку спеціяльну грамоту із признанням за її досягнення в ділянці виховання й освіти в Японії.

В АМЕРИЦІ

● **У найближчу неділю** ввечері буде проголошений через радіо вислід лікарських оглядин президента Айзенгавера, який перед виборами дає дослідити докладно стан свого здоров'я. Президент піде до шпиталю ім. Волтера Ріда в суботу пополудні, а вернеться до Білого Дому в неділю по полудні. В понеділок Президент вийде знову в передвиборчу кампанію.

● **В американській пресі** оприлюднено світлину найменшого радарового апарату, що його введено в американській армії. Він важить 85 фунтів і його може нести один вояк. Цей апарат реаґує на віддаль до 600 ярдів на приявність якогось воза з металевими частинами, чи озброєного вояка, і дає про це знати відповідними звуками.

● **В Розеллі**, в стейті Ню Джерзі, поліцист зупинив авто і показав гривною $15 водія, 18-річного Едвіна Ґрейма за те, що в його авті їхало 11 осіб. Перевантаження авта — заборонене в Америці.

● **Три совєтські обсерватори** передвиборчої кампанії в Америці були присутні в Луісвілі в в Кентокі під час публічної полеміки, що її вели репрезентанти Республіканської і Демократичної партій. Полеміка велася за бенкетом з участю кількохсот осіб і її передавали через радіо. Два москалі, які не знають англійської мови і які з тої полеміки нічого не зрозуміли, були дуже здивовані джентелменською її формою, а третій який розуміє по-англійськи заявив, що не бачив великої різниці між арґументами одного й другого полеміста.

● **Джон Дункан**, колишній поштовий урядовець, і його дружина, переплетниця в державному уряді друків, заскаржили американський уряд за звільнення їх з праці два з половиною роки, тому з огляду на „риск безпеки". Дружина Джона Дункана була колись зв'язана з комуністичною партією. Вони — мурини і твердять, що впали невинною жертвою.

В СВІТІ

● **Тіто** буцімто зобов'язався в останніх своїх розмовах з Хрущовим і іншими большевицькими головачами в Сочі, в Криму, що не заохочуватиме Польщі, Мадящини й інших „сателітів" наслідувати його приклад і бунтуватись проти верховодства Москви. Але він буцімто переконував большевиків, що вони повинні потурати таким „ліберальним течіям", щоб кожний вибирав собі „власний шлях до соціялізму".

● **Англійське** військове міністерство оприлюднило, що 187 вояків, з-поміж 1,359, які поїхали на однотижневу відпустку до Англії, не зголосились на корабель в порту, який мав забрати їх назад до їхньої військової частини, стаціонованої в Німеччині. Всі вони — резервісти, недавно покликані до військових рядів. Військові власті потішають себе тим, що може не всі вони — свідомі дезертири, а деякі захворіли, або з різних причин спізнились на корабель.

● **В Індії** від 22 березня 1957 року запроваджується григоріянський календар в усіх державах і самоуправних установах. До цього часу в різних провінціях Індії вживали різних календарів, і через те траплялися прикрі непорозуміння.

● **Княжна Марґарита** англійська, яка вже п'ятий тиждень об'їздить англійські посілості в Східній Африці, відкрила Королівський технічний каледж, — першу високу технічну школу в Найробі, столиці Кенії. Це — перший англійський експеримент в тій країні, де ще недавно лютували фанатики „мав-мав", щоб чорні і білі студіювали в одних клясах. Перших 125 студентів придивлялись церемонії, коли княжна натиснула ґудзик і впала заслона з гербу над головним входом до будинку школи. Школа розрахована на 2,500 студентів.

● **Демонстранти в Будапешті** покололи й покопирсали 24-стопову статую Сталіна, а потім, не змігши стягнути її з п'єдесталу шнурами й ланцюгами, підважили динамітовими патронами і скинули.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays (Saturday and Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

СИЛИ СВОБОДИ В ПОХОДІ

Революційний антимосковський рух, започаткований бурхливими антисовєтськими робітничими демонстраціями в червні 1953 року в совєтській зоні Берліну, не був ні випадковий, ні епізодичний. Він став початком безупинного нестримного походу сил свободи в Східній Европі, виявом революційних ідей і тенденцій народів, поневолених в такій чи іншій формі червоною Москвою. Берлінські заворушення здушено криваво з допомогою совєтських військових з'єднань і танків. Здушивши ці заворушення, Москва і настановлені нею комуністичні уряди в країнах Східньої Европи проголошували заяви, що берлінські події були зорганізованою західніми агентами провокацією, та що ніколи і ні в якому випадку не повторяться вони ніде й ніколи в „народно-демократичних" державах.

Минуло ледве три роки, а вже совєтською тюрмою народів в червні 1956 року потрясла нова подія великої ваги і далекосяглого значення, — антикомуністичне повстання польських робітників і молоді в Познані. І знову, як і в Берліні, здушено це повстання з допомогою танків і знову всякі комуністичні намісники, зокрема Ерно Геро на Мадярщині, почали повторювати на всі лади, що „Познань не повториться" ніде й ніколи.

Через чотири місяці, що минули від познанських заворушень, і ще під час процесів над їх учасниками, струснули московсько-комуністичним світом, з одного боку, ферменти в Польщі, що їх комуністам повелося розвести змінами на провідних становищах в компартії і в уряді та обіцянками, що совєтські дивізії, які виступили „на захист" комуністичного режиму в Польщі, вернуться до своїх баз, — і з другого боку, криваві протимосковські заворушення на Мадярщині, що в них взяли участь робітники, студенти і вояки, і що для їх ліквідації мадярський уряд мусів звернутися за допомогою до совєтського командування, яке кинуло на здушення народних заворушень не тільки свої дивізії розташовані на Мадярщині, але й підвело свої дивізії з Румунії.

Коротко кажучи, ці революційні зриви починають ставати не тільки все сильнішими і загальнішими, але й усе загрозливішими для існування комуністичних режимів і для цілости самої совєтської імперії, побудованої на поневоленні вільних колись народів і на руїнах незалежних колись держав. Для ліквідації цих народних зрушень уже не вистачає поліційних сил та армій сателітних режимів, і на здушування їх Москва мусить кидати вже свої дивізії, включно із танками та літаками, як це сталося на Мадярщині.

Всі ці події — і червень 1953 року в Берліні, і червень 1956 року в Познані, і жовтень цього ж року в Варшаві та Будапешті — не відірвані явища, але ланки одного, тісно пов'язаного між собою політичного процесу, з однаковими революційними тенденціями. І в Східній Німеччині, і в Польщі, і тепер у Мадярщині провідним гаслом було: „звільнення з-під московського ярма". Виведення окупаційних совєтських військ домагалися східні німці, з домаганнями хліба і волі йшли проти танків познанські робітники, усунення совєтських військ із Польщі стало вимогою, що її видвигають самі польські комуністи, „геть з русскими!" — стало бойовим гаслом мадярської молоді і робітників. Всі заворушення і збройні зриви характеризує ще одна дуже важлива прикмета: організують їх, беруть у них участь й освячують своєю кров'ю революційні гасла і прапори не недобитки буржуазії, не представники реакції, але найчистішої крови робітники, доведавні комуністи, між ними в перших рядах молодь — ті, що на них всю увагу і всі надії покладають комуністичні режими.

Всі ці події тим загрозливіші для Москви, що і в самому Совєтському Союзі вона стоїть в обличчі незламного пасивного і збройного спротиву збоку „гордих і непокірних" українців та інших поневолених народів. Збройний напад українських повстанців на військовий поїзд під Шепетівкою, безупинний резистанс українських політичних в'язнів у совєтських концентраційних таборах — все це факти, які доказують, що Москві починає вже таки насправді горіти земля під ногами.

Берлінські заворушення можна було ще зліквідувати окремими танками. Вже тяжче приходилося в Познані, і чимало хитрости та превентивних заходів мусіли застосувати польські комуністи, щоб охоронити себе від такого антисовєтського виступу, що стався на Мадярщині. Для здушення мадярських заворушень не вистачило ні комуністичної поліції, ні цілої мадярської армії; треба було кликати на допомогу совєтські дивізії, стаціоновані і на Мадярщині і в Румунії. Є всі підстави сподіватися, що в разі поширення революційного антимосковського руху, до чого неминуче йде, Москва мусітиме кинути проти нього вже не дивізії, але цілі армії. Але й це не зможе зупинити ідей і сил свободи, що почали свій похід на Сході Европи.

РОЛЯ ҐОМУЛКИ

Можливо, що Владислав Гомулка, як ковальський челядник і напівграмотний робітник у бідненькому нафтовому промислі на Підгаляньщині в західній Галичині, мріяв про якусь кращу життьову позицію. Коли він, мавши 20 з чимось років, став свідомим комуністом, то може мріяв і про розправу над „буржуями" і про владу. Але напевно навіть у снах не снилося йому, що колись у найбільших часописах світу вміщуватимуть його світлину (довге худе обличчя з чолом, що губиться в лисині), і що він стане героєм хроніки міжнародних подій. Не снилося йому теж напевно, що саме його, запеклого комуніста, називатимуть символом польської патріотичної, ба навіть націоналістичної думки, що відважилась протиставитися московському диктатові!

Владислав Гомулка, який народився у Кросні 6 лютого 1905 року, як син шахтаря, був за весь час існування польської держави в роках 1919-39 зовсім невідомою величиною, про яку не було згадок навіть у провінціяльних польських газетах. Його комуністична діяльність губилася в загальному соціяльному рухові у тодішній Польщі, в рільничих і робітничих страйках, що їх політичне вістря зверталось проти поліційного режиму напівтоталітарної держави Пілсудського й Мосціцького, але й не в користь комуністичного ідеалу. Комуністів у передвоєнній Польщі було взагалі мінімально, не мали вони між собою ніяких індивідуальностей, а вже ніяк не був індивідуальністю Владислав Гомулка. Він кількакратно був арештований і ще 1 вересня 1939 року сидів у в'язниці в Лодзі, а своє звільнення завдячує німецьким бомбам, які зчинили паніку і відкрили в'язничні ворота всім в'язням. Переїхавши того самого дня до Варшави, він взяв участь в її обороні в рядах робітничої сотні добровільців, а втікаючи від німців — заїхав до Львова. Там перебув 22 місяці першої большевицької окупації, і, мабуть, тоді почав робити комуністичну кар'єру. Але поляки не були в моді серед большевиків у Львові, і тоді він не став відомою фігурою. Після вибуху німецько-совєтської війни і наступу німців на схід, Гомулка знову опинився на польській етнічній території, де пішов у протинімецьке підпілля. Зате в 1944 році був уже в „Народовому Комітеті Визволення", що постав в Люблині під авспіціями московських большевиків, які мали плян насаджувати свою владу під місцевими національними вивісками на всіх землях, звільнюваних від німців.

Таким чином Гомулка став „віце-прем'єром" в дійсно сателітському уряді Берута, бувши все ще таким самим анонімом для польського політичного світу і польського народу, як і Берут та всі інші тодішні, настановлені Москвою, „міністри". Вони самі не сподівалися, що Черчил і Рузвелт так швидко й легко погодяться в Ялті на міжнародне залеґалізування того оперіткового уряду, з тим, що він мав „переорганізуватись" і „здемократизуватись", ставши ніби коаліційним урядом, із включенням до нього деяких передвоєнних партій та представників польської політичної еміграції. З протоколів Ялтинської конференції знаємо, як то Сталін спаралізував суґестії Черчила, зроблені під натиском польського еміграційного уряду в Лондоні, щоб допустити до Ялти репрезентантів тієї еміграції. Але зараз потім сам англійський уряд допоміг розколоти польський еміграційний центр у Лондоні і скріпити режим Берута, що тим часом встиг уже перенестись з Люблину до зруйнованої Варшави. Прем'єр польського еміграційного уряду Станіслав Міколайчик зрадив своїх колеґ, повірив у можливість „співіснування" і поїхав, як віце-прем'єр, до уряду „народного фронту" в Польщі. Тепер, у зв'язку з останніми подіями у Варшаві, Міколайчик згадує Гомулку, як одного з найзавзятіших і найбільш нетолерантних комуністичних головачів, який безпардонно розправлявся з своїми противниками-земляками.

Міколайчик втік назад на еміґрацію, а Гомулка став одним із трьох найвпливовіших людей в комуністичному режимі Польщі. Поруч із ним, як першим секретарем „об'єднаної робітничої" — комуністичної — партії, найбільшу ролю грали ще Гілярій Мінц, господарський диктатор, який слухняно підпорядкував економіку Польщі господарським потребам ССCP, і Якуб Берман, муж довір'я МВД і тому всесильна особа в ославленій „публічній безпеці" (таємній поліції), — обидва жиди. В часах чорної сталінської реакції Гомулка все ж виявив найбільше характеру. Кажуть, що ще за люблинських часів він, закликаний до військового губернатора Люблину Ніколая Булганіна, відповів, що Булганін може прийти до нього сам. Москва гладила тоді ще польських комуністів по голові, і такий прояв бундючности минувся Гомулці безкарно, але ніби вже з того часу він був постійно під мікроскопом. Тому коли у 1948 році вибух конфлікт між Москвою та Югославією в зв'язку з „тітоїзмом", то й польського тітоїста Гомулку „вичистили": спершу він був позбавлений всіх становищ в уряді і партії, а від серпня 1951 р. до грудня 1954 перевсидів у в'язниці. Тільки чудом не поділив Гомулка долі мадярського Райка чи чеського Сланського з їхніми товаришами, — так само „вороги народу", що ніби злигались були з „зрадником соціялізму і робітничої кляси" — Йосифом Тітом. Чи він вийшов на волю з початком 1955 року, чи щойно весною цього року — про це суперечні відомості в пресі. Фактом є, що після розвінчання Сталіна і з настанням „демократизаційної" ери Хрущова, зріс німб Гомулки, а з варшавського уряду виступив спершу „хворий" Мінц, а за ним, в минулу суботу, пішов і Берман. Обороняючись на ЦК польської компартії, Якуб Берман палко заперечував, начебто це він наказав арештувати Гомулку, і вину за це скидав на — померлого Берута.

Західні коментатори польських подій передбачають, що Гомулка не матиме відваги Тіта у веденні „двосторонньої" політики і в підкреслюванні „невтральности" супроти Москви й Заходу. Поліційним терором і диктатурою він вдержуватиме надалі режим комуністичної меншини над антикомуністичною більшістю в Польщі. Не бракує теж і голосів з пересторогою, що і весь „бунт" Гомулки проти Москви міг бути... запляновний в самій же таки Москві, чи то у підступній грі між самими диктаторами в Кремлі, чи то з підступною метою дати Америці ще одного голодного і обдертого совєтського підкидька.

А. Заплітний

ВІД ІМПЕРІЇ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

29-го жовтня 1923 р. проголошено Турецьку республіку на місце попередньої Оттоманської імперії. Українці, які з подивом дивилися на осяги цієї молодої республіки, бажають їй як своєму доброму сусідові ще більших успіхів в майбутньому.

Україна і Туреччина не мають ні одної спірної справи, але мають дуже багато важливих питань і тепер і в будуччині вимагатимуть спільної думки і дії.

Час, що минув від упадку Оттоманської імперії, від жовтня 1919 р. до проголошення республіки 29 жовтня 1923, розмірно короткий, але дуже драматичний і багатий на події великого значення для турецької нації та всесвітньої історії.

Оттоманська імперія, яка в 15 і 16 ст. осягнула найвищий ступінь могутности, вже у 18 і 19 ст. постійно йшла вниз. Вона далеко відстала від европейських держав в організації свого війська та господарського життя. Вона не зуміла також розв'язати національне питання для своїх численних народів. Вона вправді погодилася на самостійність Греції, Сербії, Румунії та Болгарії по програних війнах, але не мала ні пляну, ні охоти застановитися над тим, що зробити з своїми арабськими народами, якими сколихнула вже ідея модерного націоналізму.

Турецькі державні мужі рішилися на війну по боці Німеччини і її союзників в надії, що переможна Німеччина допоможе їм вдержати імперію в границях, які вона мала тоді, з такою самою політичною структурою, яка була в 1914 р.

Як знаємо, всі ці сподівання не здійснилися. Туреччина як союзниця Німеччини війну програла і в жовтні 1918 року скапітулювала. Антантські війська зайняли Істанбул-Константинопіль, обсадили протоки Босфор і Дарданелі. На Анатолію або Малу Азію пішла походом Греція, мавши повну мілітарну та дипломатичну допомогу Антанти, яка наперед погодилася на анексію цієї провінції і на прилучення її до Греції. Всі арабські країни обсадили англійські та французькі війська.

Задуми Антанти і Греції напевно були б здійснилися, якби на чолі турецької революції не став Мустафа Кемаль, людина майже демонічної волі, великого розуму та інтуїції. Він докладно з'ясував собі та своїм товаришам тяжке і майже безвихідне положення. Він зрозумів, що Оттоманської імперії не можна вже покликати до життя, що старий політичний устрій, який спирався на традиціях Іслему та навиках Оттоманської імперії, не вернути і на цьому фундаменті не можна поставити нічого певного та тривалого. На його думку, одиноким виходом було беззастережне і добровільне перейняття елементів та інституцій західньої культури в усьому житті турецької нації. Тільки цією дорогою можна буде збудити турецький нарід — точніше турецьке селянство — з вікового сну, втягнути його в революційний процес і зробити його творцем та співучасником нового, турецького, державного будівництва.

Одначе, над цими справами не було часу довго застановлятися. Ворог наступав і зайняв уже майже половину Малої Азії. Вимогою хвилі була негайна дія. Почалося від організації фронту, але рівночасно проголошувано і впроваджувано одну реформу за другою. Вони не були легкі і популярні. Ці реформи йшли врозріз з поняттями, звичаями та інституціями, які творилися століттями і мали в своїй основі новий, чужий, культурний зміст.

Важливіші реформи та декларації були такі: проголошено детронізацію султана та Османської династії; переведено розділ між Іслямом і новою турецькою республікою; створено цілком нову виховну систему за західніми взірцями і віддано її під опіку держави; зрівняно турецьку жінку під кожним оглядом з чоловіком; переведено далекойдучу земельну реформу на користь селян і створено основи турецького промислу та торгівлі (до 1922 року ці ділянки народного господарства воли греки і вірмени, які по цій даті покинули Малу Азію); введено в школі та в урядах латинську абетку замість арабської, до якої звикло населення цілими століттями; проголошено декларацію, якою турецький нарід зрікся всіх провінцій, що не мали переважаючого турецького населення, а належали будь-коли до Оттоманської імперії.

Ця декларація промостила шлях до державної незалежности арабських територій, які по війні були окуповані державами Антанти.

Всі ці реформи вимагали великого розуму, непересічного гарту волі, глибокої віри, а також вмілого підходу при їх реалізації. Хоч які глибокі й революційні були ці реформи, їх проведено в життя без застосування брутальної сили — знущань, насильства, без пролиття моря крови, якого ми були свідками в Совєтському Союзі.

На похвалу Мустафи Кемаля належить додати, що він завжди ставив добро загальної справи понад свої особисті, навіть дуже глибокі та природні почування, зокрема, коли зрікся своєї вужчої батьківщини — Македонської области в Европі, яка в останньому столітті була серцем Оттоманської імперії.

Рівночасно з реформами йшли завзяті бої. В 1922 р. Мустафі Кемалеві вдалося розбити грецьку армію і викинути її з Малої Азії. В липні наступного року підписано мир з Грецією та Антантою в Льозанні. Молода турецька республіка осягнула майже всі свої національні цілі, з повною владою над Босфором і Дарданеллями.

Революційну дію очолювала цілий час одинока — республіканська партія. Коли молода республіка стала на твердому ґрунті в міжнародному світі і у себе вдома, вона добровільно дозволила зорганізуватися опозиційній демократичній партії. Ця остання здобула у вільних виборах в 1950 р. більшість голосів і в леґальний спосіб прийшла до влади.

Турецька республіка є дійсно демократичною державою. Вона здобула собі за короткий час поважну позицію в міжнародному світі і стала дуже важливим партнером в боротьбі з московським імперіялізмом. Турецька нація ніколи не мала такої пошани та довір'я в цілому арабському світі, як в наші дні.

Велич турецької національної революції можна відчути і зрозуміти, порівнявши її з російсько-большевицькою революцією. Тоді, як національна турецька революція була конечністю, тоді як вона мала вирішити справу бути чи не бути — вже не оттоманської імперії, але навіть національній турецькій державі, одним словом, тоді як це була справа життя і смерти турецької нації, якій Антанта підписала вирок смерти, — російські большевики ніколи не мали такої проблеми. Держави Антанти все трактували Росію як свого союзника — не дивилися на внутрішні зміни — чи там були білі чи червоні, навіть тоді як в половині 1917 року Росія перестала фактично воювати і на початку 1918 р. уклала сепаратний мир в Бересті Литовському.

Турецькі націоналісти вибрали для себе шлях від імперії до національної держави, шлях глибоких та революційних реформ. Російські большевики, не почуваючи поважної загрози від західніх держав, і маючи величезні можливості, з них не скористалися, але пішли по лінії найменшого опору — пішли на випробуваний століттями шлях московського імперіялізму. Всю свою енергію звернули вони на боротьбу з народами, які скинули довголітнє ярмо і почали реалізувати свої національні держави.

Тому дії турецьких націоналістів заслуговують на почесну назву революції, а дії російських комуністів є кровожадною реакцією, яка не має свого відповідника в історії людського роду.

Турецька національна революція дала незбитий доказ, що кожний нарід може запевнити собі повагу в світі та забезпечене існування на своїй землі працею своїх рук і зусиллями свого творчого духа. Вона ствердила, що такими творчими будуть в майбутньому всі національні революції, підземний гуркіт яких вже чути на безмежних просторах Східньої Европи та Азії.

Володимир Барагура

МИНУЛЕ, ТЕПЕРІШНЄ Й МАЙБУТНЄ „ВЕСЕЛКИ"

(1)

Третя з черги жовтнева кампанія за придбання фондів на видання журналу для дітей „Веселка" в повному розпалі. Цьогорічна збірка фондів різниться від двох попередніх кількома моментами.

Передусім: поруч добровільних пожертв на це видання, проголошено також передплату. Друге: коли дві перші кампанії мали вирішити про появу журналу й забезпечити його існування у найскромнішій формі і були свого року всенародним голосуванням, чи громадянство бажає собі мати всеукраїнський дитячий журнал, та розуміє потребу й відчуває конечність його існування, то цьогорічна кампанія, коли „Веселка" стала вже улюбленою дитиною нашої громади, має стати переломовим пунктом у її появі, має сягнути далеко в її майбутнє і дати змогу журналові не тільки появлятися в теперішньому його оформленні, але й піднестися на вищий щабель так щодо змісту, як і передусім щодо форми

Поки глянемо в майбутнє „Веселки", киньмо оком на її минуле і зупинімося на її теперішньому.

Три роки тому, 15-го вересня 1954 р., появилося заходами Українського Народного Союзу при щоденнику „Свобода" перше число дитячого журналу, що прийняв назву цього чи не найкращого явища природи, відомого ще з Святого Письма Старого Завіту, явища, про яке існує стільки легенд серед українського народу і яке приносить стільки радости дітворі.

Потреба дитячого журналу

„Веселку" покликала до життя невідклична потреба всеукраїнського дитячого журналу у вільному світі. Цю потребу відчули всі: діти, батьки, вчителі, виховники та широкі кола українського громадянства. Існуючі досі журнали для дітей не задовольняли потреб всієї української дітвори, бо це були або журнали окремих організацій молоді, які інтересували тільки членів даних організацій і мали свої окремі завдання, або стояли на певній однобічно окресленій платформі й тому були сприйнятливі тільки для обмеженої групи дітей, врешті мали поважні недотягнення літературно-мистецького, а що важливіше ідейно-виховного порядку. Виринула, отже, конечна потреба створити всеукраїнський дитячий журнал, який стояв би на загальнонаціональній платформі і задовольняв усіх українських дітей, без уваги на їх територіяльне походження чи віровизнання, який стояв би на відповідному літературно-мистецькому, виховному та дидактичному рівні і який появлявся б реґулярно.

Підготовна праця

Появу першого числа „Веселки" попередила інтенсивна підготовна праця, що почалася ще з травня 1954 р. В тому часі редакція „Свободи" звернулася до представників Об'єднання Працівників Дитячої Літератури (ОПДЛ) з пропозицією спільно взятися за організацію журналу. У висліді цієї пропозиції постав ініціятивний гурток, у склад якого ввійшли представники УНС та „Свободи" і представники ОПДЛ в особах — Володимира Барагури, Богдана Гошовського й Романа Завадовича. УНС і „Свобода" взяли на себе відповідальність і турботу за матеріяльну й технічну сторінку видання, представники ОПДЛ взяли на себе обов'язок подбати про редакційну сторінку журналу.

(Далі буде).

Кожний свідомий українець та кожна свідома українка вважають своїм обов'язком стояти в рядах Українського Народного Союзу, щоб своїм членством збільшити кадри ідейних українських працівників

В. Гайдарівський

ЩЕ ОДНО КОХАННЯ

Повість

(18)

Він зайшов до ресторану, замовив півлітра горілки й пожадливо випив кілька чарок вряд. Хміль розлився по тілі, в голові прояснилося, ніби після глупої ночі побачив перші промені сонця. Не знати звідки біля Максима з'явилося товариство. Він частував своїх уперше бачених товаришів щедро і щиро, розповідав їм про своє горе, і вони, співчуваючи йому, старанно й дружно заливали те близьке їм горе дармовою горілкою. Максим розпалювався дедалі дужче, грюкаючи об стіл кулаками, запевняв, що піде до Безпальченка, зруйнує, мов ґураґан, йому хату, а його самого витягне на найвищий заводський димар, а відтіля кине на землю і розплющить, як жабу. Веселе товариство бучно і одностайно схвалювало цю справедливу кару і обіцяло взяти у розгромі активну участь. Коли офіціянт недвозначно натякнув товариству, що через пізній час треба кінчати приємне заняття, збуджене товариство висипалося на вулицю й поплenталося за своїм ватажком, Максимом. За його прикладом товариші озброювалися колами й дрючками, вирваними з парканів, і галасливою юрмою сунулися темними вулицями. Але чим далі йшли, тим войовничі лави рідшали, месники губилися й губилися, поки не залишився Максим сам. Помітивши відсутність своїх вірних товаришів, він вирішив, що вони йдуть десь позаду.

— Хлопці, я тут! — обіпершись спиною на стіну будинку, на все горло кричав він.

Йому відгукнулися ледачим гавканням собаки, а друзі не показувалися. Тоді Максим присів під будинком, підперши себе дрючком, щоб легше тримати рівновагу, бо правий бік усе намагався дістатися до землі. А лягти ніяк не можна, ось підійдуть хлопці, і вони рушать разом.

Робітники, що йшли ранком до праці, солідними стусанами привели його до пам'яти, і він, згадавши про нічну пригоду, з серцем відкинув геть дрючок і побрів до заводу. У скронях йому боліло, ніби в них гатили молотками, а в голові дзвеніли десятки ковадел.

X

Те, що Максим пропив гроші і два дні йому на похмілля вивертало нутрощі, ще більше обурювало його проти Безпальченка. Максим не зупинився б ні перед чим, аби заподіяти йому хоч якусь прикрість і цим відплатити за образу і зневагу, що зазнав від нього і його підступної доньки. Але хоч як ламав Максим голову, нічого відповідного вигадати не міг. Воно б можна, як зародилася була в п'яній голові думка, побити Безпальченкові вікна, розторощити двері, повикручувати йому руки й ноги, поламати ребра, але це все не те. Квартиру відремонтують, ребра позростаються, синці посходять, і все буде, як і давніше, а Максимові доведеться сидіти в казенному домі, поки не згниють там і його кістки.

Максим не міг навіть дивитися на похмурий будинок їдальні, в якому, уштнипившись у папери, сидів його ворог. Коли б можна було, те обминав би їдальню десятою дорогою, але, як тій козі до воза, так і йому доводилося йти харчуватися туди. Він зайшов до залі з такою огидою, як до трупарні. У задушливому повітрі, насиченому смородом паруючої юшки, їдким потом і газом, сиділи за довгими столами робітники і сьорбали свій обід, а позад кожного зайнятого стільця стояло по кілька людей, вичікуючи місця. Діждавшися стільця, Максим усівся, витягнув з кишені шматок черствого хліба, відломив краєчок шкоринки, кинув до рота. Офіціянтка, спритно балянсуючи величезною тацею, принесла копицю тарілок і розкидала їх по гладкому столу. Максим ковтнув ложку каламутної гарячої рідини, що пахла зіпсутим огірковим розсолом, і відчув, що другої проковтнути не зможе. Його сусід, маленький, гостролиций, з облізлим червоним носом робітник, поквапно сьорбнув підряд кілька разів і зненацька вдарив ложкою по тарілці з такою силою, що юшка водограєм бризнула вгору і полилася брудними патьоками по стіні.

— Хіба можна таке паскудство їсти! — з обуренням залементував він. — Дають якісь залишки торішніх помиїв, подавилися б ви, матері вашій...

— Їж воду, пий воду, вода сильна — греблі рве! — відгукнувся до нього робітник, що сидів навпроти і рукавом витирав бризки юшки з широких вилиць.

— А норми виконуй, — додав старий, лисий чоловік, розмочуючи в тарілці хліб.

— Такою мікстурою можна бліх, тарганів і блощиць труїти, — зауважив хтось із-за другого столу.

— Моментальна смерть паразитам, — почувся бас десь здалека. — Речовина патентована і ґарантована...

Слухаючи репліки, що вихоплювалися то тут, то там, одні злі, другі жартівливі, але всі ущипливі, Максим радів, ніби це він сам посилав їх на адресу Безпальченка. І у Максима виникла думка зробити так, щоб лайки і обурення здійнялися в усій залі, щоб всі присутні в їдальні робітники пройнялися ненавистю, яка не змішувалася в його грудях. Недарма кажуть, що гарні думки людина знаходить так само несподівано, як і повні гаманці. Плян Максимів був простий і ефектовний: він увіллє в пляшку свою юшку, поситиме її попри столи, і напевно кожен з робітників не втримається, щоб виклясти Максимового ворога останніми словами.

Пляшка з-під чаю, що брав на снідання, була напохваті; отож поставив її на стіл, зробив з паперу лійку і обережно, щоб не розлити, почав у неї переливати з тарілки юшку. Дивовижна дія парубкова привернула увагу робітників, і вони, залишивши обід, дивилися, що ж з усього того буде далі. Одразу навколо Максима згромадився натовп, який все більше й більше зростав. Як і завжди в таких випадках, задні намагалися дізнатися, що трапилося, розпитували передніх, але й передні доладу не могли пояснити, і всі, простягаючи шиї, тиснулися один поперед одного.

— Товариші, розійдіться по місцях. Це не клюб вам, — намагався хтось наказувати, але робітники його не слухали.

ДОПОМОЖІТЬ „ВЕСЕЛЦІ” ПРОЯСНИТИ ДУШУ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТИНИ! ВИШЛІТЬ СВОЮ ПЕРЕДПЛАТУ І ЩЕДРУ ПОЖЕРТВУ НА ВИДАВНИЧИЙ ФОНД „ВЕСЕЛКИ”!

Зустріч в честь президента УНР д-ра Степана Витвицького

Заходом Т-ва Прихильників УНРади і Ам. Представництва УНР, відбулася дня 7-го жовтня ц. р. в парафіяльній, православній залі при 14 вул. в Ню Йорку зустріч представників громадських організацій та запрошених гостей із Президентом УНР в екзилю д-ром Степаном Витвицьким, з приводу його виїзду до Европи.

У цьому прийнятті взяло участь багато визначних громадян і гостей.

Тостмайстер п. Валентин Новіцький, відкриваючи цю зустріч, привітав Президента УНР і його Дружину, українських достойників і громадян та гостей, вказуючи на значення та потребу піднесення авторитету і піддержки Державного Центру та ідеї УНР.

Вечеря розпочалася молитвою, яку відмовив о. мітрат Л. Весоловський.

Під час цеї трапези промовляли представники різних громадських організацій і гості. Перший з них, проф. Ів. Паливода, підчеркнув необхідність збереження заповіту творення Української Самостійної Соборної Держави, яка у формі УНР постала з волі народу через їхні представництва в Центральній Раді і Трудовім Конґресі.

О. прот. Семен Гаюк, іменем Української Православної Церкви і вірних в ЗДА, заявив вірність ідеї УНР і Державного Центру, що репрезентує тепер цю ідею.

Відтак промовляли: інж. П. Матула від ОДУМ, адв. М. Гаврилко іменем українців, народжених в ЗДА, д-р М. Гадій від українських соціялістів, майор Шпирук іменем УНДС, проф. М. Лисогір від „Самопомочі”, М. Шпитко ім. Громадського Комітету, дир. Крамаренко ім. СУНД, п. Гудзовський від ДОБРУС, п. В. Новіцький від УРДП та представник УНДО, а при кінці трапези о. мітрат Весоловський.

На закінчення цієї Зустрічі, д-р М. Шахнович з'ясував її ціль і завдання для віддання пошани П. Президентові і для виміни думок в справі Державного Центру та представив важніші пропозиції і поради та побажання промовців. Д-р Шахнович іменем всіх приявних та тих громадян, які визнають Д. Ц. УНР — прощаючи Президента, зложив йому щиру подяку за його гостину серед нас, за труд і посвяту для української справи та побажав щасливої дороги і успіхів в праці для добра української нації.

Президент д-р Ст. Витвицький у своїй промові ствердив і звернув увагу на одно з відємних явищ нашого часу, — а саме на втечу від громадського життя, яка помічається серед нашого побуту. Д-р Витвицький з признанням вітав зростаючу участь і активність наших громадян у праці Т-ва прихильників УНР. Доказом того є збільшена в останньому часі моральна і матеріяльна підтримка Д. Ц. У. — „Я вірю в це серце української людини, яке б'ється під залізним панцирем русифікаторського насильства. Я вірю, що воно своїми ударами розірве ворожі окови”, — говорив Президент.

Згадуючи про теперішне положення УНРади, д-р Витвицький вказав на те, що його розв'язка трудна, але він вірить, що добра воля і патріотичне почуття заінтересованих чинників переможуть усякі труднощі. Державний Центр буде збережений і його діяльність стане на тому рівні, якого вимагає наша збільшена відповідальність за її успіх.

На закінчення своєї промови п. Президент, дякуючи всім учасникам зустрічі і цілій українській громаді в ЗДА за вияви сердечних почувань і привітів для нього і за співпрацю для української справи, просив наше громадянство про підтримку ДЦ-у в майбутніх заходах для реорганізації УНРади.

М. Ш-нч.

● Генерал Джордж Маршалл, колишній шеф штабу, секретар військових справ і державний секретар, одна з найчільніших постатей останньої світової війни і перших післявоєнних років, дістав скромну бронзову пляккету, що є одним із найвищих відзначень у З'єдинених Державах: „нагорода Вудро Вилсона за визначну службу”.

З НАШИХ БУДНІВ

„ІНДІЯНСЬКЕ ЛІТО”

На селі, чи як тут кажуть, „на контрах”, життя пливе спокійно й безтурботно, неначе в казковій Аркадії.

Люди живуть довго і доживши пізнього віку, вже далі не старіються. Обходять золоті й діяментові ювілеї, дістають презенти від дітей, внуків та правнуків і складають їх на вкритих павутинням горищах. Вмирають, звичайно, з зануди - перевтоми оглядати завжди ті самі обличчя, краєвиди й телевізійні програми.

Телевізор відбирає тут лише одну стацію і є знаменитим засипляючим засобом, ліпшим від деяких фармерських журналів. Поява машини з Ню Йорку на сусідському подвір'ю викликає сенсацію! В льокальній (повітовій) газеті появляється зараз на другий день новинка такого змісту:

„Містера і Міссис Т. Пампухів відвідав їх приятель, Мр. Джан Смалюх з Ню Йорку, з'їв з ними обід і поїхав у дальшу дорогу до Монтреалю”.

Недавно була в селі сумна, хоч і рідка оказія — помер Мр. Даблю Даблю Месчин, доживши 86-го року життя, людина, що не дала докторам заробити ні одного цента! — говорять з пошаною сусіди. За своїх 86 років мр. Месчин не був теж ніразу в Ню Йорку (з Галвей — 180 миль). В його опінії це місто, де живуть самі „боми” і „форейнери”.

Показували мені в лісі хатину, подібну до історичної колиби, в якій народився президент Линколн. Перед хатиною сиділа сім'я — батько, мати і шестеро обсмалених, мов циганчата, напівголих діточок, — пекли кукурудзу.

— Ці люди живуть ще первісним життям, — розказує місцевий шериф. — Світять в хаті нафтовою лямпою, не знають, що таке електрика, радіо, телевізія...

— Може це така секта? — питаю.

— Яка там секта, дармоїди, які не хочуть працювати, пішли на „реліф” і смокчуть гроші з державної каси. Чи ви бачили є Европі такий уряд, щоб годував стільки нероб, скільки тут, в Америці?

— Америка годує половину Европи, — роблю завваги.

Містер шериф показує мені далі прекрасно загосподарену фарму, обгороджену тином.

— Тут живе ваш, український головік, добрий, заможний господар. Садиби ваших людей зразу можете пізнати по цих плотах довкола подвір'я.

— А чому довкола інших фарм немає плотів?

— Бачите, цей звичай пішов з давніх часів, коли ще колоністи вели війни з червоношкірими, війни на життя і смерть. В тих часах довкола хат були плоти, були частоколи, але вони приносили більше шкоди, як користи, бо, звичайно, вночі під плоти підсувалися індіяни і під такою охороною вигідно було їм атакувати хату. Тому уряд наказав повалити всі плоти, щоб фармери мали перед собою відкритий простір і видніше поле обстрілу. Так, були колись тяжкі, жорстокі часи...

Слухаю розповіді містера шерифа й вдивляюся в розлогий краєвид, зовсім подібний до кадру кольорового фільму: над чистим дзеркалом озера багряніють ліси, горять яскравою позолотою оселі. Озеро носить романтичну назву від імени якоїсь індіянської княжни. Тільки й усього залишилося з кривавої романтики давніх днів...

Ні, залишилося ще... „індіянське літо”. Ікер.

